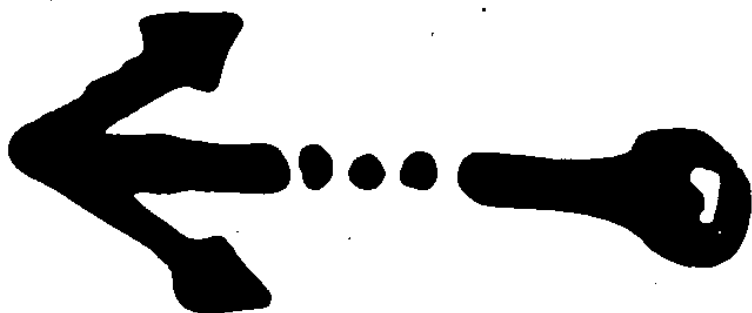

DE ÄLDSTA FARTYGSANKARENA I NORDEN.

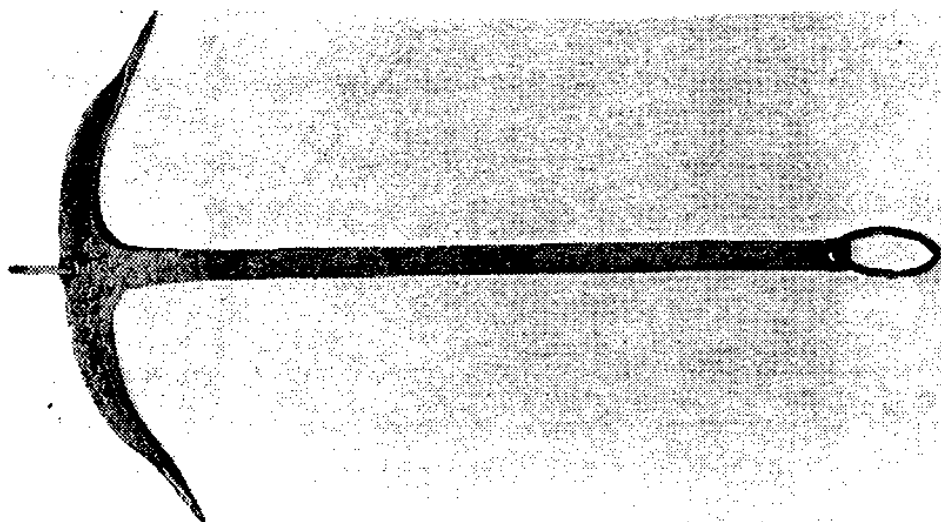
I Skalk nr 2/81 har Jørgen Ilkjaer och Jørn Lønstrup tagit upp ett nästan okänt faktum: det äldsta kända nordiska ankaret påträffades redan 1864 vid Nydamskeppets fyndplats av tyska soldater. Tidigare har man trott att man inte kunde få veta något om formen på detta ankare, eftersom det försvann nästan omgående. Men i en nyupptäckt dagbok från denna tid vet man nu dels att "1 skibsanker i to stykker á omtrent 1 alen" blev funnet, dels har man tillgång till en -visserligen mycket enkel-skiss av det. Om detta är samtidigt med de övriga fynden från Nydam mosse ligger det omkring 4e århundradet e Kr.

Nydamankaret (skiss)
efter Skalk.

Man vet också sedan tidigare att det antagligen ungefär lika gamla Vimosefyndet redan år 1512 sägs ha givit ett skeppsankare.

De äldsta bevarade ankarena är annars från Osebergfyndet i Norge (800-tal) och Ladby skeppet i Danmark (900-tal).

Osebergsankaret
Efter Brøgger-
Shetelig.

Men mindre känt är att vi även i Sverige har påträffat ett mycket gammalt ankare. Och det kan faktiskt finnas bevarat, fast vi vet inte riktigt vilket ankare som avses.

År 1798 fann man i samband med byggandet av Trollhätte kanal en samling mycket märkliga fynd i Åkers insjö strax söder om Trollhättan. I bränntorven

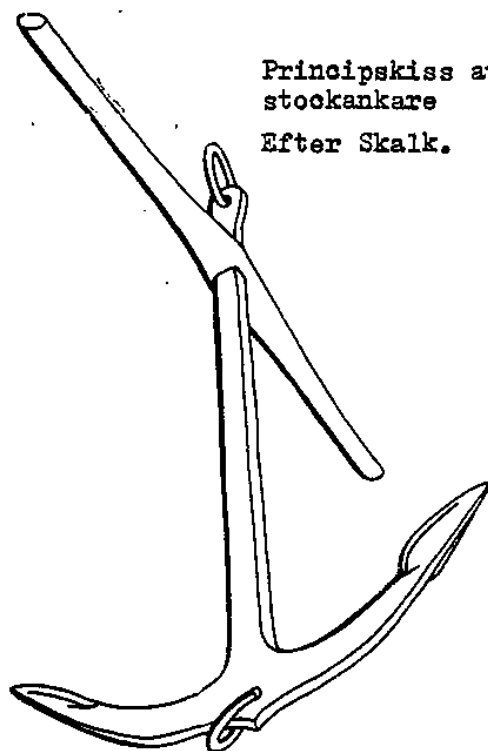
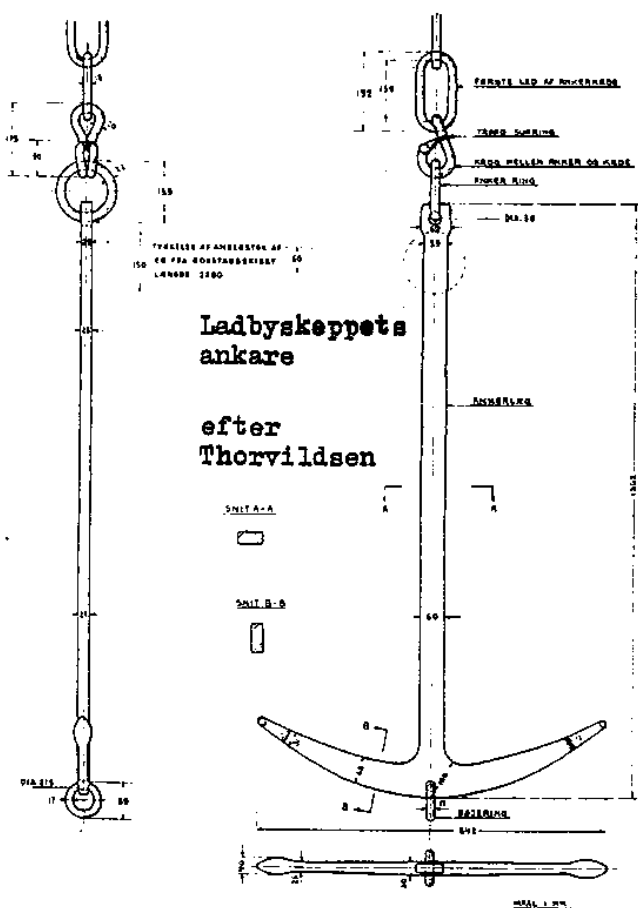
låg en mängd ekvirke, troligen rester av en brygganläggning och "en mängd uråldriga guld- och silfvernipper"-som det heter i den av överstelöjtnanten Nordewall författade rapporten- och ett ankare.

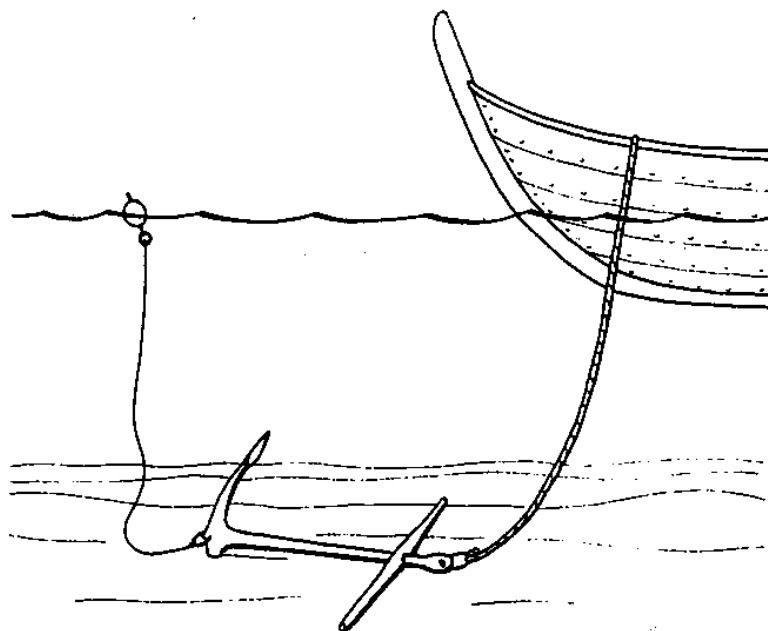
Fyndet uppmärksammades i sin helhet i senare tid av Ulf Erik Hagberg(1960). Det ankare som blev funnet skall enligt Nordewall starkt ha liknat ett fynd från urgrävningen av Södertälje kanal:"af den storlek som för barkasser vanligen brukas"och "hade fyrkantig lägg och en ring vid krysset(för anknytning till ankarbojen)." Om Nordewall har rätt i att ankaret låg i samma lager som smyckena bör de kunna vara samtida.

"Nipperna"förskingrades visserligen till stor del av arbetsmanskpet men det som finns kvar, sammanlagt fem föremål: ett reliefspänne, ett ringspänne, ett hänge och två fingerringar räcker för att säkert datera dem till folkvandringstid, d v s omkring år 500 e Kr. De flesta uppvisar fö brittiska paralleller.

Åkers insjö ligger ca 37 meter över älven. Passagen över Åkers insjö bör ha varit en viktig omlastningsplats(bryggan)och en del av släpsträckan för mindre fartyg förbi forsarna, som följt en serie småsjöar och diken norrut från Åkers sjö. Ännu på 1630-talet ritade man efter denna led när ett förslag till kanalsträckning gjordes.

Det är möjligt att man med hjälp av järnanalyser och andra jämförelser kan identifiera vilket ankare det gäller. Hagberg har några förslag bland oidentifierade ankare som är bevarade, i sin uppsats.

Rekonstruktion av
ankarets användning
vid ett fartyg av
Nydamtyp.

Efter Skalk.

David Damell har påvisat att Södertälje-passagen under vikingatid måste ha varit land (Damell 1972/1973 i Fornvännen). Det är troligt att det också här fanns en släpsträcka och/eller omlastningsplats. Fynden av Södertäljeankarna är därför av stort intresse i detta sammanhang. Nordewall skriver i Kgl Vetenskapsakademiens Handlingar 1832 om båda: "Det hade fyrkantig lägg och en ring vid krysset alldeles likt ett ankare, som sedan fanns längre upp emot mälarstranden ibland de fartygsvrak, som vid kanalens utlopp der upptäcktes, och hvarom längre fram nämnes..."

Detta citerat efter Hagberg som fortsätter: "De två Södertäljeankarna har ursprungligen förvarats på Statens Historiska Museum under inv nr 561. De synes kunna identifieras med två ankare förvarade på Statens Sjöhistoriska Museum tillsammans med ett tredje ankare, som möjligen skulle kunna vara Trollhätteankaret. Samtliga tre ankare har överförts från Historiska museet (Se närmare utredning i ATA; Statens Sjöhistoriska Museum inv. nr S 5859-5861)

Slutligen får man väl liksom Hagberg påpeka att Trollhättefyndet inte nödvändigtvis är funnet på en ankarplats. Det kan liksom vid Nydam- och Vimose röra sig om ett offerfynd i en mosse. Sådana fynd, med bl a smycken, har gjorts från denna tid på flera ställen i södra Västergötland.

CW(Ö-vik)

Litteratur:

Brøgger, A W/Shetelig, Haakon: 1971(1951). The Viking Ships. Oslo

Hagberg, Ulf Erik: 1960. "Uråldriga silfvernipper" från Trollhätte kanal. Västergötlands fornminnesförenings tidskrift 1960. Skara.

Skalk nr 2/81. Højbjerg.

Thorvildsen, Knud: 1957. Ladby-skibet. Nordiska Fortidsminder. København.

Westerdahl, Christer: 1978. Om äldre vänersjöfart- en introduktion. Götene kultur- och vetenskapsnämnds småskrifter 1-2 1976/77. Götene.